

„TURYZM” 1994, t. 4, z. 2

WŁADYSŁAW W. GAWORECKI, 1994, *TURYSTYKA*,
PWE, WARSZAWA, s. 292

Burzliwy rozwój ruchu turystycznego jest jedną z charakterystycznych cech naszych czasów. Turystyka rokwita w tak gwałtownym tempie, że powoduje to konieczność prowadzenia specjalnych badań nad jej rozwojem. Stymuluje ona gospodarki różnych krajów, dostarczając rozlicznych korzyści. Rolę współczesnej turystyki w gospodarce narodowej próbuje ukazać Władysław W. Gaworecki w swojej książce pt. *Turystyka*.

Autor jest profesorem Uniwersytetu Gdańskiego, specjalistą w dziedzinie ekonomicznych zagadnień turystyki i wieloletnim działaczem PTTK.

Gaworecki pracę tę kieruje przede wszystkim do studentów wyższych uczelni ekonomicznych i pomaturalnych szkół hotelarstwa oraz praktyków zajmujących się organizacją turystyki. Ma ona charakter podręcznika wprowadzającego do zajęć z zakresu ekonomiki turystyki. Świadczy o tym zarówno układ jak i konstrukcja poszczególnych części, a także zawartość prezentowanego materiału.

Autor w sześciu rozdziałach prezentuje sześć tematów, które wspólnie tworzą zamkniętą całość, pozwalającą studentowi na opanowanie niezbędnej wiedzy dotyczącej turystyki, jej rodzajów, uwarunkowań cywilizacyjnych, tendencji rozwoju i konsekwencji społeczno-ekonomicznych dla różnych dziedzin współczesnego życia.

Książkę, nie licząc krótkiego wstępu, otwiera rozdział prezentujący krytyczny przegląd definicji elementarnych pojęć z zakresu turystyki. Scharakteryzowano w nim też wybrane rodzaje turystyki: krajoznawczą, kwalifikowaną, zdrowotną, motywacyjną, biznesową, kongresową, morską, etniczną, polonijną, socjalną, alternatywną. Wątpliwości może tutaj budzić nie do końca jasne kryterium, wg którego dokonano wydzielenia poszczególnych rodzajów turystyki. Należy domyślać się, iż autorem kierowała chęć zwrócenia uwagi na rozwój nowych trendów we współczesnej turystyce, np. turystyka biznesowa czy

kongresowa, często w innych opracowaniach o takim charakterze w dostateczny sposób niedostrzeganych. Jednak wydaje się, że można było uniknąć chaosu klasyfikacyjnego, adaptując do swoich potrzeb wypracowane już kryteria podziału migracji turystycznych, np. przez Olafa Rogalewskiego na: wypoczynkowe, krajoznawcze, specjalistyczne, choć wszystkie one obecnie mogą się przenikać.

Rozdział drugi poświęcono czynnikom rozwoju współczesnej turystyki. Dla Gaworeckiego punktem wyjścia w ich określeniu jest przyjęcie założenia, że turystyka jest zjawiskiem kompensacyjnym wobec współczesnego życia a jej narodzin i rozwoju należy szukać w złym dostosowaniu człowieka do środowiska. Klasyfikacja czynników i ich ranga są dyskusyjne. Autor dochodzi jednak do wniosku, iż można wskazać na kilka elementów, które kształtują rozwój turystyki. Są to: czas wolny od pracy, siła nabywczą ludności, urbanizacja, środowisko przyrodnicze i społeczne, rozwój cywilizacyjny, polityka państwa, dobra turystyczne, reklama i cena usługi turystycznej. Urbanizacja ujęta jest przez Gaworeckiego za J. Ziółkowskim jako proces nieodwracalny i złożony, przejawiający się w czterech płaszczyznach: ekonomicznej, demograficznej, technicznej i społecznej. Dobra turystyczne podzielone są na podstawowe – rozumiane jako walory turystyczne – naturalne i antropogeniczne oraz komplementarne, utożsamiane z infrastrukturą turystyczną. Gaworecki jako ekonomista kładzie bardzo duży nacisk na promocję produktu turystycznego, jego dystrybucję i cenę będące elementami marketingu, ważne zwłaszcza w Polsce w dobie przechodzenia do gospodarki rynkowej. Reklamę traktuje jako główny instrument stymulacji sprzedaży właściwie nie omawiając pozostałych czynników: *public relations, publicity, promocji sprzedaży i sprzedaży osobistej*.

W rozdziale trzecim Gaworecki dokonał statystycznej analizy wielkości i sezonowości krajowego oraz międzynarodowego ruchu turystycznego na tle bazy noclegowej, podkreślając strukturę przestrzenną tego ruchu. Autor przedstawia regiony i subregiony turystyczne świata oraz strukturę ruchu turystycznego i jego dynamikę według tych regionów. Z załączonego materiału statystycznego z roku 1987 wynika, iż w międzynarodowym ruchu turystycznym przoduje Europa – 66,1% udziału oraz Ameryka – 18,6%. W Europie największy udział ma Subregion Zachodni – 38,4%, a w Ameryce USA i Kanada – 66,7%. Gaworecki charakteryzuje też przyjazdowy i wyjazdowy zagraniczny ruch turystyczny w Polsce. W rozdziale tym zwrócona jest również uwaga na specyficzne czynniki polityczno-ekonomiczne, kształtujące międzynarodowe podróże turystyczne i na rolę międzynarodowych organizacji turystycznych.

W rozdziale czwartym autor ukazał miejsce turystyki w strukturze elementów gospodarki narodowej. Analizuje głównie jej związki z transportem, przemysłem, rolnictwem i międzynarodowym obrotem gospodarczym. Porusza problem wyróżnienia tak zwanego przemysłu turystycznego i konsekwencji rozwoju turystyki wiejskiej. Według źródeł, które przytacza, w skali świata blisko

750 mln osób rocznie odbywa podróże turystyczne, co wyraża się w kwocie przeszło 2 bln USD na zakup różnych dóbr i usług turystycznych stanowiąc około 12% produktu globalnego. Gaworecki przedstawia kraje będące generatorami i inkasentami wpływów z turystyki zagranicznej, ich bilans rachunku turystycznego oraz zastanawia się nad strukturą źródeł dochodów i wydatków w turystyce zagranicznej. Ukazuje też związki turystyki ze sportem, kulturą i religią oraz rolę w gospodarce lokalnej. Na koniec dochodzi do stwierdzenia, iż w gospodarce narodowej można wydzielić gospodarkę turystyczną rozumianą jako kompleks różnorodnych funkcji gospodarczych i społecznych bezpośrednio lub pośrednio rozwijanych w celu zaspokojenia wzrastających potrzeb materialnych i kulturalnych uczestników ruchu turystycznego.

Rozdział piąty zawiera opis rozwoju wybranych usług turystycznych i ich przemian jakościowych w świecie. Autor analizuje usługi transportowe, hotelarskie, informacyjne, gastronomiczne, bankowe, pośrednictwa, przewodnickie, wypoczynkowe i kultury fizycznej, infrastruktury lokalnej, handlowe, rzemieślnicze. Na szczególną uwagę zasługuje charakterystyka usług hotelarskich, gdzie są przedstawione największe łańcuchy hotelowe świata oraz bankowych, gdzie przytoczone zostają informacje dotyczące różnych form bezgotówkowej zapłaty za usługi turystyczne, do tej pory w Polsce prawie w ogóle nieznanne.

Rozdział szósty poświęcono ocenie funkcji współczesnej turystyki oraz jej dysfunkcji, czyli negatywnych skutków jej rozwoju. „Turystyka, jako wielowymiarowe i dynamiczne zjawisko współczesnej kultury bytowania społeczeństw, znajduje odzwierciedlenie w różnych sferach życia: społecznej, psychologicznej, kulturowej, przestrzennej i ekonomicznej. Dzięki temu spełnia ona określone funkcje, pojmowane jako skutki jej rozwoju dla tych licznych sfer współczesnego życia” – stwierdza autor. Analizuje on następujące funkcje: wypoczynkową, zdrowotną, wychowawczą, kształceniową, miastotwórczą, edukacji kulturowej, ekonomiczną i etniczną.

W pracy omówiono głównie turystykę międzynarodową oraz w miarę dostępności źródeł i krajową. Dokonując uogólnień wniosków wynikających z rozważań o turystyce na świecie autor odnosi je do warunków krajowych kształtowanych przez wprowadzaną reformę gospodarki. Prezentowane zagadnienia omówione są w skali światowej, regionalnej i krajowej.

Przedstawiona praca ma głównie charakter dydaktyczny i jako taka może jedynie być oceniana. Nie prezentuje ona bowiem ani wyników badań empirycznych, ani też głębszych rozważań teoretycznych. Autor praktycznie nie sięga w swych rozważaniach dalej jak do początku lat osiemdziesiątych; tak więc książka ta nie ma dostatecznej podbudowy historycznej. Brak też pełnego obrazu kształtowania się popytu i podaży dóbr i usług na rynku turystycznym oraz zaznajomienia z ekonomiką funkcjonowania przedsiębiorstwa turystycznego. Prezentowany materiał przedstawiony jest w sposób dość powierzchowny, zwłaszcza ten dotyczący zagadnień geograficzno-przestrzennych. Usprawiedli-

wieniem tego nie może być mała objętość opracowania. Wszystko to czyni książkę Gaworeckiego mało przydatną dla studentów wyższych uczelni ekonomicznych, a szczególnie dla praktyków zajmujących się organizacją turystyki. Nie można więc jej traktować jako kompendium wiedzy o turystyce, na co wskazywałby tytuł. Na tle tych poważnych zarzutów błahymi mankamentami wydają się daleko idące uproszczenia przy opisie funkcji miastotwórczej czy przeceniania roli i znaczenia turystyki morskiej.

Poważnym mankamentem książki W. W. Gaworeckiego jest jej strona statystyczno-kartograficzna. Pozycja ta nie zawiera ani jednej mapy czy wykresu, jedynie tylko cztery tabele. Literatura wykorzystana przy pisaniu tej pracy również nie jest zbyt bogata i zawiera 39 pozycji, z czego tylko 6 stanowią prace autorów zagranicznych, co przy próbie analizy głównie turystyki międzynarodowej nie wygląda imponująco.

Przedstawione uwagi krytyczne nie dyskredytują jednak w pełni książki Gaworeckiego. Zakres prezentowanego materiału sprawił, iż jest to właściwie podręcznik o charakterze uzupełniającym bądź praca o charakterze popularnym i informacyjnym. Autor pisze jasno, unikając o ile to możliwe, naukowego żargonu aby książka była zrozumiała dla wykształconego, lecz nie będącego fachowcem czytelnika. Jednocześnie należy wspomnieć, że publikacja ta jest jednym z nielicznych opracowań próbujących poruszyć kompleksowo szeroko rozumianą problematykę dotyczącą turystyki i jej znaczenia dla gospodarki. Jest to niestety próba mało udana.

Mgr Dorian Grzelka
Studium Doktoranckie Geografii
Uniwersytet Łódzki
al. Kościuszki 21
90-418 Łódź

Wpłynęło:
15 czerwca 1994 r.

JEAN-MICHEL DEWAILLY, EMILIE FLAMENT, 1993, *GÉOGRAPHIE DU TOURISME ET LOISIRS*, COLLECTION DOSSIERS DES IMAGES ÉCONOMIQUES DU MONDE, SEDES, PARIS, s. 287

W kolekcji „Dossiers des Images Économiques du Monde” (D.I.E.M.) funkcjonującej pod kierunkiem J. Beaujeu-Garnier i A. Gamblin ukazała się pozycja książkowa autorstwa profesorów uniwersyteckich Jean-Michel Dewailly i Emilie Flament – *Geografia turystyki i rekreacji*.